

گرینگی رۆل و خەباتی ژنان لەناو شۆرشدا

عومەر عینایەتی

لە کاتی کەدا باس لە لە گرینگی خەباتی ژنان دەکەین کە ئێمە وەک کورد لە پێش ھەموو شتێک خاوەن کێشەپەکی گەورەین، ئەمێش مافی چارەنووسینی نەتەواپەتیمانە لە رۆژھەلاتی ناڤین و لەناو چوار و لاتێ ناوچەیی. پرسی ژن لەسەر بنەمای تاییەتمەندیی یاسای ئایینی و کۆلتوری کە ھۆکاریک بوو ژن لە ژێر ناوی شەرف و نامووس و عەقڵیەتی عەشیرەتی و لە بواری ئابووری گرێدراوی ئەقڵیەتی پیاوسالاریی بێت و لە ئاستی فەرھەنگی و گرفتێ ژبانی کۆمەڵایەتی لە پەراویز دا بھینیتەو. ئەو لە حالێکدا یە کە قورسای پەرورەدی فەرھەنگی، کۆلتوری، ژبانی کۆمەڵایەتی لە ئەستوێ.

بە سەرئێدان بەو ئارێشانە لێرەدا پرسیار دێتەگۆرێ ئەمێش ئەو یە کە:
لەسەر بنەمای بەدەستھێنانی مافی چارەنووسی گەلێکی ژێر دەستە کە بۆ ئازادی و سەر بەخۆیی خەبات دەکات، بۆ دەبێ نێوێ کۆمەڵگا کە ئەمێش ژنە، لە پەراویزدا بھینیتەو؟ ژنی کورد سەبارەت بە پرسی نەتەواپەتی و ئازادی و سەر بەخۆیی تا چ رادەیک ھەست بە بەرپرسیارەتی دەکات؟
کاتی کە لە باری ئابوورییەو بەسی گرێدراوی ژن بە پیاوێ دەکریت، ئەگەر ژن سەر بەستی خۆی بەدەست بھێنێ گرتەکانی کۆلتوری و کۆمەڵایەتی و نەتەواپەتی چارەسەر دەبیت؟
ئایا لە رێی بیروکەمی فیمینیسیتی و لیبرالیی بۆ گۆزەرائیکی خۆش و یەکسانیی دوو رەگزی مێ و نێر گرتەکانی نەتەواپەتی چارەسەر دەبیت؟

ژن بۆ بەدەستھێنانی ئەم مەبەستانە ھەتا چ رادەیک توانیویەتی خۆ بە ریکخستن بکا؟
زۆر جار باس لەو دەکریت کە ئەقڵیەتی پیاوسالاریی بواری بە ژن نەداو بێتە مەیدانی خەبات. بۆ دەبێ ژن چاوەروانی ئەو یە کە پیاوان ئەو ھەلە بۆ ژن بزمخسین تا بێتە ناو خەباتی ھاو بەش؟ ئەم چاوەروانییە خۆی ھەمان ئەقڵیەتی گرێدراوی نێبە سەبارەت بە پیاو؟

ئەم خالانە سەرەو راستەوخۆ ژن دەگرتەو، بەلام نابێ ئەو راستیانەش پشنگوێ بەخەین گرتەکانی ژنان کە بەشێو یەک خۆی لە دابونەریت و کۆلتوری تاییەت و بیرو باویری ئاییندا دەبھینیتەو، دەتوانین بڵین کە ھۆکاری سەرەکی بوون ژنان نەتوانن رۆیکی باش بگێرن لە خەباتی سیاسی و ئابووری کۆمەڵایەتی و لەم پەریک بوو کە ژنان پەراویز بخزین و تەنیا ئەرکی مائیان پێ بسپێردریت کە کاردانەوی ئەم خالانە لەناو حیزبە سیاسییەکانیشدا بە روونی بەرچاو دەکەوێت وەک ئەقڵیەتی پیاوسالاری، بۆ ئەم مەبەستە دەتوانین رۆل و خەباتی ژنان بە دو بەش دابەش بکەین:

بەشی یەکەم: سەدەدی رابردو
بەشی دو ھەم: ئیستا و سەدەدی 21

1. سەدەدی رابردو، بەر بەستەکانی پێش ژنان کە کورد بە گشتی لە نێوان بەرداشی نکۆلی و پارچە پارچەبوون لە نێوان و لاتانی ناوچەیی و ساتو سەودای نێودولەتیدا مافەکانی پشنگرا. ئەم گوشار و ئاستەنگانە ھەموو بواری مەکانی زانستی، کۆلتوری، ئابووری، نەتەواپەتی گرتەو، کە دەتوانین بڵین کاردانەوی لە سەر ساییکۆلۆژیی گەلی کورد دانا. بەشی ھەرە زۆری لە سەر پیاوان بوو کە بە ھەمان تاییەتمەندی ئەو ئەقڵیەتی ئاماز ھەمان پیکرد تاکی کورد خۆی بە لاواز دەبھینی لە بەر مەبەر گرتەکانی ناو ژبانی کۆمەڵایەتی. تەنانت گوشارەکان لەسەر ژنان زیاتر بوون. بە ھۆی ئەو یە ژنان کەمتر سەبارەت بە چارەنووسییان لە ھەموو بواری کاندای ھاتتە ناو بازەنی خەباتی ھاو بەش. ھەلبەت دەبێ ئامازە بەو بەش بکەین کە پیکھاتەمی کۆمەڵگای کورد خۆی پیکھاتەمی فیودالی و عەشیرەیی و خێلەکیی و کارا کتیرەکانی ئاغا و شیخ و مەلا بوو کە لە پیناوە بەرژموندییەکانی خۆیان بریار دەری سەرەکی بوون و تاکی کۆمەڵگای کورد بە ژن و پیاوێ گرێدراوی ئەم

تابه‌نم‌ندیده بوون. به واتابه‌کی دیکه دمتوانین بلین هیشتا به‌شیکه کورد له‌ژیر کاریگه‌ریی هم ئه‌قلیه‌تهدا ماوت‌هوه، له ئاستی روشن‌بیریدا، کومه‌لگای کورد به‌گشتی و به‌تابه‌تی ژنان زور لاوز بوو. له بواری ئابوریدا کومه‌لگای کورد گریدروای ته‌نیا ژیرخانی ئابوری و کشتوکال و نازل‌مداری بوو که ژن و پیاو شانبه‌شانی یه‌ک کاریان ده‌کرد و ته‌نانه‌ت ئه‌رکی سه‌رمکیی له‌م بواره‌دا ژنان به‌سه‌ستویان گرتبوو نهمه‌ش سه‌رمه‌رای ئه‌رکی په‌رومه‌دی مندال وه‌ مالداری. له‌ناو خه‌بات و شو‌رشه‌کانی سه‌ده‌ی رابردو‌دا، سه‌رۆک و سه‌ر کردایه‌تیه‌کان هه‌ر نا‌غا وه‌ شیخ و مه‌لا بوون. له‌م نیه‌دا ژنان به‌هه‌مان ئه‌قلیه‌تی کولتوری و بیروباوه‌ریی نایینی، نه‌یانه‌توانی بریارده‌ر بن. ئه‌گه‌رچی له‌ناو هم شو‌رشانه‌شدا ناو‌اره‌یی و مالدو‌یرانی، گوشاری سه‌رمکیی خسته‌سه‌ر ژن و مندال و دمتوانین بلین قوربان‌یی سه‌رمه‌کیش بوون، به‌لام خه‌بات‌کاری ژن له‌ په‌نجه‌کانی ده‌ست تیه‌ر نه‌بوو، له‌ روانگه‌ی دوژمنه‌وه جیاو‌زیی نیوان ژن و مندال و پیاو نه‌بوو وه‌کو یه‌ک چاویان لیده‌کرا و ژنیان لیده‌سه‌ستین‌دا، نمونه‌ی به‌رچاویش کوشتاری ناوچه‌ی ده‌رسیم و بو‌مه‌رانی دیهات و شاره‌کان له‌ ناو سنوورمه‌کانی ئیران و ئیراق و تورکیه و سوریه و ته‌نانه‌ت له‌ نه‌فاله‌ و کیمیا‌باراندا قوربان‌یه‌ سه‌رمه‌کیه‌کان ژن و مندال بوون.

حیزبه‌ سیاسی‌ه‌کان له‌ناو بازنه‌ی ده‌وله‌تانی داگیرکەر وه‌کو ئوپوزیسیون، ئه‌گه‌ر له‌ ناو هم ولاتانی که‌ خو‌یان گه‌ورمه‌ترین کیشه‌یان له‌سه‌ر چاره‌نوسی کورد هه‌بوو سه‌باره‌ت به‌ ولاتی خو‌یان ده‌بوا‌یه‌ به‌پیی وسته‌کانی هم ولاتانه‌ هه‌لسوکه‌وتیان به‌کر‌دایه‌ و ئه‌وه‌ ببو به‌هوی ئه‌وه‌ی که‌ ده‌سه‌لاتی سه‌رکه‌ردایه‌تی و سه‌ر‌تاریه‌تی حیزبی که‌ پیاوان به‌ری‌وه‌یان ده‌برد نه‌توانن بو‌ار بو‌ ریک‌خسته‌تی ژنان برمه‌خسین و په‌رومه‌ده‌ بک‌رین، ئه‌گه‌ریش به‌بوا‌یه‌ له‌ ژیر چاوه‌دیری پیاوان وه‌کو ئامرازیک به‌کاریان دینان ته‌نیا له‌ به‌رژه‌وندیی بی‌ری ته‌سه‌کی حیزب‌دایه‌تی نهمه‌ش هه‌کار بوو که‌ ریک‌خسته‌تی ژنان لاوز‌بیت له‌ ئاستی مافی چاره‌نوسی نه‌ته‌وا‌یه‌تیدا. له‌م به‌شه‌دا زور باس‌کراوه‌ بیه‌وا‌یه‌ دوباره‌ کردنه‌وه‌ زور بیویست ناکات،

2 – له‌ سه‌ده‌ی 21 دا کاتی باسی رۆل و خه‌باتی سیاسی ژنان به‌ تابه‌تی ژنانی کوردستان ده‌کریت، دمتوانین بلین که‌ چ له‌ ئاستی دونیا و چ له‌ ئاستی ولاتانی ناوچه‌یی و ناو‌خوی کوردستاندا، گوران‌کاری به‌رچاوه‌ هاتوته‌ ناروه‌ که‌ هه‌موو بو‌اره‌کانی زانستی، کولتوری، ئابوری، سیاسی، کومه‌لایه‌تی و ته‌نانه‌ت له‌ ئاستی به‌ری‌وه‌ به‌رایه‌تی گرتوته‌وه‌. هه‌رچه‌ند دمتوانین بلین که‌ هم ده‌سه‌که‌وتانه‌ له‌ ئاستی دونیا‌دا به‌هوی خه‌باتی بی‌وچانی ژنان به‌رامبه‌ر به‌ ئه‌قلیه‌تی ره‌گه‌ز په‌رستانه‌ی پیاوسالاری له‌ سه‌ده‌ی رابردو‌دا ده‌سه‌به‌ر بوون و لیره‌دا ده‌کریت نامازه‌ به‌ دوو رودای سه‌رنج‌ر‌اکیش بکه‌ین که‌ بوو به‌ هه‌وینی سه‌ر هه‌لدان و خه‌باتی سیاسی ژنان و خاونداریتی کردن له‌ به‌هاکانی خو‌یان: یه‌که‌م، کوشتاری ژنانی کریکاری ئامریکا.

دووه‌م، کوژرانی خوشکانی میرابال له‌ ئه‌یالاتی دومه‌نیکه‌ن که‌ بوون به‌ هه‌کاری داسه‌پاندنی یاسای نیوده‌وله‌تی و دان پیدانانی مافی ژنان له‌ ریک‌خراوی نه‌ته‌وه‌ یه‌که‌گرتوه‌کان و دیاریکردنی رۆژی جیهانیی ژنان. به‌لام لیره‌شدا دمتوانین بلین هیشتا مافی ژنان به‌ ته‌واویی ده‌سه‌به‌ر نه‌بوو. به‌ پیتی بارودوخی ولاتان و نه‌ته‌وه‌کان چونه‌تی خه‌باتی ژنان جیاو‌زیی هه‌یه‌ له‌ هه‌مه‌به‌ر یه‌کسانی ره‌گه‌زیی ژنان و پیاوان له‌ چوارچو‌ه‌ی یاسایی و بیروباوه‌ریدا، بو‌یه‌ ده‌بی جیاو‌زیی ئاستی خه‌باتی ریک‌خراوه‌کانی ژنان له‌ هه‌ر ناوچه‌یه‌ک یان ولاتیک به‌شیه‌وه‌ی تابه‌ت به‌ خوی ده‌سه‌تیشان بک‌ریت. بو‌ نمونه‌ له‌ ولاتانی رۆژئاوا و له‌ ئاستی مافی ژنان به‌ رواله‌ت له‌ دونیای سه‌رمایه‌داری و کاپیتالیستیدا بریک له‌ ژیر ناوی یاسا بو‌ار دراوه‌ به‌ ژنان، به‌لام له‌ هه‌مانکاتدا ژنان بو‌ونه‌ته‌ نامزای خوشگوزهرانی و ریکلام بو‌ به‌ چو‌کداه‌ینانی ره‌گه‌زی به‌رامبه‌ر سه‌باره‌ت به‌ به‌ره‌مه‌هه‌ینانی بواری بازرگانی، هه‌ر ئه‌مه‌ش بو‌ته‌ هوی لیکترزانی ژبانی کومه‌لایه‌تی و ژن وه‌کو که‌ره‌سته‌یه‌ک بکار ده‌هیندریت.

سه‌باره‌ت به‌ مافی ژنان له‌ کوردستاندا به‌مانه‌وت به‌راوردیک بکه‌ین، ده‌بینین که‌ جیاو‌زیی خه‌باتی ژنانی رۆژه‌لاتی نافین به‌تابه‌ت له‌ کوردستان زور جیاو‌زه‌ له‌گه‌ل بو‌چوونی ریک‌خراوه‌کانی رۆژئاوا‌دا. ئه‌ویش مافی چاره‌نوسی نه‌ته‌وه‌یه‌. له‌ دونیای ئه‌مه‌رۆکه‌دا باس له‌ چونه‌تی بیروکه‌ی گلوبال ده‌کریت. سه‌باره‌ت به‌ مافی چاره‌نوسی گه‌لانی ژیر ده‌سه‌ته‌، ده‌کریت بیروکه‌ی ریک‌خسته‌تی ژنان بو‌ ده‌ربازبوون له‌ ده‌سه‌لاتی ئه‌قلیه‌تی پیاوسالاری و نایینی که‌ تییاندا مافی ژنان پینشیل ده‌کریت خوی له‌م بیروکه‌یه‌دا ببینته‌وه‌ و خه‌باتیکی نو‌ی له‌سه‌ر ئاستی پیناسه‌ی یه‌کسانیی ژن و پیاو بینه‌ ناروه‌، وه‌کو مافی چاره‌نوس؟

هه‌رچه‌ند له‌ سه‌رده‌می نیستای سه‌ده‌ی 21 دا گه‌لی کورد به‌ ژن و پیاوه‌وه‌ کیشه‌ی مافی چاره‌نوسی هه‌یه‌ و له‌ سه‌ده‌ی رابردو‌وه‌ به‌رده‌وامه‌، ریک‌خسته‌تی ریک‌خراوه‌ی ژنانی کوردستان پیشکه‌وتی به‌خویه‌وه‌ ببینوه‌ و نکۆلی لئ‌ ناکریت. به‌ به‌راورد له‌گه‌ل رابردو‌وه‌ له‌ ئاستی کولتوری و کومه‌لایه‌تی و روشن‌بیری و زانستیدا دمتوانین بلین که‌ هه‌رچه‌ند نه‌گه‌یشه‌تته‌ راده‌ی پیویست، به‌لام سه‌باره‌ت به‌ رابردو‌وه‌ 60% زیادی کردووه‌ و ته‌نانه‌ت له‌ بواری ریک‌خراوه‌یی و سیاسیدا رۆلی به‌رچاویان هه‌یه‌ ئه‌گه‌رچی نابێ ئه‌وه‌شمان له‌بیر بچێ که‌ گرقتی گریدروایی ریک‌خراوه‌کان به‌ ئه‌قلیه‌تی بی‌ری ته‌سه‌کی حیزب‌ایه‌تی و بیروباوه‌ری ده‌سه‌لاتداری ناوچه‌که‌ له‌ناردان.

نهمرو خبباتی ژنان له پیناو به دهسته پینانی مافی چارمنوس، شانبه شانی پیاوان له گهردایه و له بواری پراکتیکیدا دمتوانین ناماژه بکمین به رول و خبباتی سیاسی له روژه هلاتی کوردستان و بهر خودانی ژنانی زیندانپانی سیاسی و له باکور و هاتنه مهیدانی خبباتی مهدهنی و خو پالوتن بو پارلمان و سروکی شارموانیهکان و له باشور به ههمان شیوه و له روژناوای کوردستان که له مهیدانی خبباتی مهدهنی رولی بهرچاو دهگیرن، تمنانته بهرزبونوهی ناستی روشنبیری ژنان له ناو نهم و لاتانهی که لئی پناپهرن و بهشداریکردنیان له بواره جوړهکاندا و تمنانته ریخستنی کونفرانسی ژنانی همر چوارپارچه له ههمبهر مافی چارمنوس له نامهد و همولیر، له بواری سیاسی - چهکاریدا دمتوانین بلنن که ژنان خاوهنی پیکه‌ی تاییهتن، بونموه هیزی چهکارایی "یه ژمرستار" یه کمه هیزی سیاسی - چهکارایی ژنان. به بهرورد له گمل و لاتانی ناوچهدا، ژنانی کورد خاوهنی پیکه‌ی تاییهتن له بهشداریکردن و له بهشیک له بوارهکانی هاوبه شدا.

همرچهند نهم پینشکه مونتانه ده بیدریت به لام ریخراوهکانی ژنان هیشتا لاوازن چونکه له دوباردا دهیانهویت خببات بکمن، یه کمه: له بواری مافی به دهسته پینانی سهر بهستی و یه کسانیی ژنان و پیاوان له بهرامبهر نهقلیهتی دهسه لاتاری پیاوسالاری که گریدرای دهسه لاتی و لاتانی ناوچه پین.

دوهم: له بهرامبهر مافی چارمنوسی سیاسی ونتمه اوایته گملی کوردستان. لیردا دهر دهکویت که نهرکی ژنان زور زیاتر سهبارته به رهگهزی بهرامبهره. له لایه کهوه ده بی بلنن که ژنان خوی نیوهی کومهلگایه و له لایه کی دیکهوه دایکی نیوه کی دیکه کی کومهلگایه و نهرکی پهرورده و کولتوری و ژنایی کومهلگاشیان له نهستودایه.

له بهرامبهر نهرکی یه کسانیی و سهر بهستی ژناندا، وهکو ناماژه مان پیکرد، له ژیر گوشاری نهقلیهتی ناموس په رستی و شهرهف و توندوتیژی له سهر ژنان له دو دهیهی رابردودا، چهند هزار ژن کوژراون یان خویان کووشنوه و یان خویان سووتاندوه و بوونهته هوی نارمزاپهتی گشتیی ناو کومهلگای کوردستان. هملیته له روانگه په کیشوه باس له شورشی ژنان دهکریته له بهرامبهر نهم نهقلیهتهی پیاوسالاریدا وهکو نارمزاپهتی ژنان بهرامبهر به پیاوان و هینانه ژیر پرساری نهقلیهتی پیاوسالاری له ژیر ناوی ناموس په رستی و شهرهف و بهچو کدا هینانی نهم نهقلیهته. دیاردهی خو کوشتن و خو سووتاندن بوته کارسات. لیردها پرسار نهویه که بوچی ده بی ژنان بهمشیویه خویان به لاواز بپین و دهسنبهرن بو خو کوشتن که نهمهش نهوه دهگه پین که هیشتا ژنان له روانگه په کهوه نهیانتوانیوه له بواری زانستی و کومه لایه تیدا خو به ریخستن بکمن و لاوازن و دیاردهی خو کوشتن ناکهویتته خانهی دواپین ریگچاره.

له بواری سیاسی و مافی چارمنوسی گملی کورد، و لاتانی روژه هلاتی نافین به ههمان نهقلیهتی دهسه لاتاری و یاسای نابینی که بهتاییهت له نیراندا بهرامبهر به ژنان په رستی دهکمن، حوکی بهر دباران و له سیدارهدان له ژیر ناوی داکوکی له نهخلای کومه لایه تی بوته دیاردهیه کی دیکه که له ههمانکادا خودی دهسه لاتی نیران له ناو زیندانهکاندا به ناکشرا دهسندریژی جنسی دهکاته سهر ژنان. تمنانته به پنی دانپندانهکان بهشیک له گمنجانی نیریش کهوتونهته بهر هیرشی دهسندریژی جنسی. له لایه که سهرگساردهکات وهکو دیاردهی نهخلای و له لایه کی دیکه شوه خوی دهسندریژی دهکاته سهر ژنان و پیاوان که لیردها خودی دهسه لات له ژیر ناوی بیابروکردن به مه بهستی دهکو تکردنی نهیاری که نهقلیهتی دهسه لاتاری له روژه هلاتی نافین بهتاییهتی دهسه لاتی نابینی نیران دهکویتته ژیر پرسار. نهم کردهوه پینشکارپانهی دهولتهی نیران له ناستی جیهانیدا دهنگدانهوهی هه بووه که دمتوانین ناماژه بکمین به راپورتی سالانهی ریخراوی مافی مروفت. ریخراوی ناوبراو له راپورتی 6 مانگی یه کهمی سالی 1998 دا که کوماری نیسلامی نیران بو بهدناوکردنی نهیاری دهیکات و بو نهم مه بهسته له ژنان و کچان که لومره دهگریته. نمونهیه کی دیکه له راپورتیکی زیندو که له شاشه ی "نهوروتی وی" دا به ناوی "داوی مهرگ" بلاو ده بیتهوه (2011)، به پنی دانپندانانی کچیک دهر دهکوهی که دهسه لات چون پلان دادریتت بو بهدناوکردنی دژبه رانی خوی. ههروه ها نمونهیه کی بهرچاوی دیکه که جیی خویته ناماژه ی پیکمین نهویه که کاتی کار به دهستانی نیران ویستویانه بو نهشکه نجهدان و بهدناوکردنی خبباتکاری ژنی سیاسی دهسندریژی بکمن که دلی نیو زیندان به پیکه پینوهه پینش نهوهی نارمزاپهتی بکات، لیاسی خوی داده کهنیت و دلی: "مادام له نهقلیهتی رهگهز په رستانه ی پیاوسالاری و نابینی نیوهوه شهرهف و ناموس له ناو لینگ مندا دیاری دهکمن فرمون نهم نهقلیهتی ناموس په رستی نابینی به دنیا نیشان بدن و خوتان زیاتر له دنیا دا ریسوا بکمن. به لام نهوهی که همرگیز ناتوان له ناوی بهرن بیروباومری راسته قینهی منه بو نازادی له بهرامبهر دیکتاتوری و دواکهوتوی عهقلیهتی رهگهز په رستانه و پیاوسالاری که ژنان ته نیا وهکو که رستهی جنسی ده پین.

له بواری خبباتی سیاسی ژناندا دمتوانین ناماژه به دو نمونهی خبباتکار بکمین که نیعدم کران. یه کمه، "لهیلا قاسم" له نیراق و "شیرین عهلم هولوی" له نیران. بهسهدان ژن له ناو زیندانهکاندا به چه ندین سال زیندان یان نیعدم مه حکوم کراون. لاوازی ریخراوهکانی ژنان و مهترسییهکان له سهر ناوی بی نابروبی و شهره ف و ناموس خوی بوته بهر بهستی که ناتوان له بواری پراکتیکی دا بینه ناو خبباتی سیاسی. بو مافی چارمنوس دهکریته چهند خال دهسنتیشان بکمین، یه کمه نهوهی که بهشی همرمزوری ژنان له ژیر کار بگری نابوروی پیاوان دان. دوهم، ژنان دهرگایه کی سهر بهخوی راگیان دنیان نییه که دهنگیان بگاته ههمو ژنانی کومهلگا. سیههم، گریدرای عهقلیهتی بهر تهسکی حیزبی. چوارم، جیاوازی کولتوری و ناوچهیی و سنووری جوگرافیای دهسکرد له ناو نهم و لاتانهی که گملی کوردیان تیدا دابهش کراوه. نهم خالانه بوونهته بهر بهستی ههتا رول و خبباتی ژنان بهگشتی کهم بیتهوه.

له کوبندی ئهم بابه‌دهدا، به‌شیک له گرفته‌کانمان باس کرد و له روانگه جیاواز مکاندا در ده‌کهوتیت که به گشتی ده‌توانین باسی لهه بکهین:

1 - له روانگه‌ی عقلیه‌تی لیبراله‌کانه‌وه، نازادیی ژنان بهس له خوشگوزهرانی و له بواری ئابووریدا در فته‌تیا پیده‌درتیت و ژنان وهکو نامرازیک بهکار ده‌هیندرین که بۆته هۆی لیکترزانی ژبانی کومه‌لایه‌تی و بیبه‌دوباری کومه‌لگا به‌گشتی. هه‌رچهند که ده‌سه‌لایه‌تی عقلیه‌تی ره‌گه‌ز په‌رستانه‌ی پیاوسالاری وهکو به‌ریوه‌به‌رایه‌تی له‌به‌رامبه‌ر ژنان په‌یره‌وه ده‌کریت به‌لام ده‌توانین بلین گرفته‌کانی ژنان چاره‌سه‌ر نه‌کراوه.

2- له روانگه‌ی سوسیاالیسمی بونیادگه‌رادا، ده‌سه‌لایه‌تی سه‌نترالی و به‌ریوه‌به‌رانی له ماوه‌ی 80 سال ده‌سه‌لایه‌تی عقلیه‌تی بونیاد گه‌رای پیاوسالاریدا ته‌نیا له چوارچیه‌وه به‌هه‌مه‌تیا بیریان ده‌کرده‌وه و چینیکی تایبه‌ت زالی بوو به‌سه‌ر کومه‌لگا، به‌لام له هه‌مانکادا گرفته‌کانی ژبانی کومه‌لایه‌تی، هه‌رچی زیاتر په‌ره‌ی ده‌سه‌تینن و ژنان له چوارچیه‌وه‌ی مافی خویان قه‌تیس مانه‌وه و ته‌نیا وهکو نامراز به‌کاریان دینان.

3- له روانگه‌ی فیمینیه‌سته‌کانه‌وه ئه‌گه‌رچی داوای مافی په‌کسانی له‌گه‌ل پیاوان، ده‌کریت، به‌لام ده‌توانین بلین له بواری پراکتیکیدا هه‌مان ریچکه‌ی لیبراله‌کانیان گرتوه له چوارچیه‌وه‌ی ژبانیکی خوشگوزهرانیدا و له داوی لیبرالیسمدا قه‌تیس ماونه‌وه، نه‌ک هه‌ر گرفته‌کانی ژنانیان چاره‌سه‌ر نه‌کرا به‌کو گرفته‌کانیش زیاتر بوون.

4- نانارشیسته‌کان به هۆی نه‌وه‌ی که ته‌نیا به ده‌سه‌لایه‌ته‌وه گریدرابوون، له‌سه‌ر په‌رسی چاره‌سه‌ری ژنان هه‌رگیز بیریان لینه‌ده‌کرده‌وه و هه‌میشه‌ کیشه‌ی ژنانیان به‌ شتیکی گرینگ دانه‌دنا، وهکو گرتی تایبه‌تی و شه‌خسی چاویان لیده‌کرد.

5- له روانگه‌ی بیروکه‌ی گلوبالیسم له‌سه‌ر مافی چاره‌نووسی گه‌لانی دونیادا، پرۆژه‌ی مافی ژنان له په‌رسی چاره‌سه‌ری ده‌گه‌ریته‌وه سه‌ر چۆنیه‌تی ده‌سه‌لایه‌تی عقلیه‌تی کولتووری و ئایینی و ریکخراوه‌کانی ژنان تا چ رادیه‌ک بتوانن خویان له‌و پرۆسه‌یدا بیبه‌وه وهکو مافی په‌کسانی.

سه‌بارت به‌م بۆچووانه‌ پنیسته‌ بیریکی نوێ له ناستی په‌کسانی له‌ نیوان ژنان و پیاوان بیته‌ ئاراهه‌ و ریکخستنی ژنان نه‌ویش به‌ پنی بیروکه‌ی کونفیدراسیونی کونفیدرالیسمی دیموکراتیکی ژنان ئاوا بکریت، ژنان به‌ته‌واوی له هه‌موو بواره‌کانی ژبان ده‌بی به‌شدارین له بواری به‌ریوه‌به‌رایه‌تی، ئابوری، کولتووری و راگه‌یاندن. له بواری ژبانی کومه‌لایه‌تی و نه‌خلافی ده‌بی خاوه‌ن نه‌نجومانی تایبه‌تی شار و دیهات بن له بواری سیاسی و چاره‌نووسی نه‌ته‌وایه‌تی و به‌ گشتی ده‌بی بواریان بو برخسیت و سه‌ر به‌خۆین.

پنیسته‌ ناماز هیه‌کیش بکهین به ریکخراوه‌کانی ژنان له کوردستان:

1- په‌که‌م ریکخراوی ژنان له‌ سالی 1919 له‌گه‌رمه‌ی شه‌ری په‌که‌می جیهانیدا بۆ یارمه‌تیدانی ژنان وه مندا‌لانی کورد، له‌ لایهن "خانو نه‌نج یامه‌لاکی" دامه‌زرا.

2- سالی 1946 سه‌رده‌می کۆماری کوردستان له مه‌هاباد ریکخراوه‌ی ژنان دروست بوو.

3- سالی 1992 له‌ باشوور، داوی راپه‌رین و ده‌سه‌لایه‌تی حکومه‌تی هه‌ریم، ریکخراوه‌ی ژنان پیکهات.

4- له‌ ناو حه‌ره‌که‌تی ته‌فگه‌ری نازادیی کوردستان "په‌که‌که" په‌که‌م ریکخستنی هیزی چه‌کداری له‌ پیناو بیروکه‌ی سیاسی مافی چاره‌نووس به‌ ناوی (ی ژر ک) وهکو نه‌رته‌شی ژنان دروست بو که ناوی ته‌واوی "یه‌ژرستار"ه.

.....